

ΑΠΟ ΤΟΝ "ΙΣΚΙΟ ΤΟΥ ΠΛΑΤΑΝΟΥ,,

Ο ΕΛΛΗΝΟΕΛΒΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἀφιερώνεται τῆς Ἐβγενίας Ζωγράφου.

Ἐκεῖνος ὁ φοβερός, ὁ ἀπροσδόκητος, ὁ πρωτότυπος πόλεμος ποὺ ἀκολούθησε στὰ χίλια ἑννιακόσια πενήντα, μεταξύ Ἑλλάδας καὶ Ἑλβετίας, ἂν καὶ περιβόητος, ἔμεινε ἀκόμη ἀδήγητος. Δὲν ξέρουμε μάλιστα οἱ περισσότεροι ποῖο νὰ στάθηκε τὸ πρῶτο αἶτιο. Ἐγὼ ἐκεῖ βρέθηκα τότε καὶ ἔτσι τὸ ξέρω, νὰ σὰς τὸ πῶ.

Λοιπὸν, τὴν τριακοστὴ πρώτη τοῦ Ἀη Δημήτρη, χίλια ἑννιακόσια σαράντα τέσσερα, μέρα πέμτη—ἐπειδὴ τόντις μιὰ πέμτη ἔπεφτε ἢ τριακοστὴ πρώτη—τὸ μεσημέρι, στὶς δώδεκα πῶντο, ἕνας νέος διπλωμάτης Ῥωμιός, ὁ Καφτανόπουλος, ἔφευγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα μὲ τὸ τραῖνο τῆς Πάτρας, ὅπου ἔφτανε τὸ βράδι. Μπαρκαρίζότανε ἀμέσως γιὰ τοὺς Κορφοὺς καὶ ἀπὸ κεῖ, τὴν πρώτη τοῦ Σποριᾶ, παρασκευή, γιὰ τὸ Μπρίντιζι. Στὸ Μπρίντιζι κατέβαινε στὶς τέσσερις ἡμισὺ τὸ πρωῖ, δυὸ τοῦ Σποριᾶ, σάββατο, ἔπαιρνε μισὴ ὥρα ὑστερώτερα τὸ σιδηρόδρομο ποὺ ἀνεβαίνει τὸ ραχοκόκκαλο τῆς Ἰταλίας, προγεμάτιζε στὴ Φότζια, δειπνοῦσε στὴν Ἀγκώνα, ἔπινε καφέ μὲ γάλα στὸ Μιλάνο, τὴν ἀδριανή, κεριακή, τρεῖς τοῦ Σποριᾶ, καὶ τὴν ἴδια μέρα, κεριακή, τρεῖς—μέρα ποὺ μᾶς τὰ χάλασε ὅλα—τὸ μεσημέρι, ἔφαγε στὴ λοκάντα τοῦ σταθμοῦ, στὰ σύνορα τῆς Ἑλβετίας. Ἐννοεῖται πὼς ξακολούθησε τὸ δρόμο σὲ βαγόνια ἑλβετικά.

Ἐγὼ ταξίδεβα μαζί του. Μὰ δὲν εἶχαμε ἀκόμη γνωριστῆ. Ποῦ γιὰ γνωριμίες ἢ ψυχὴ μου; Εἶμουμε ἀναποδογυρισμένοι, ζαλισμένοι ἀπὸ τὸν πόνο τὸν περίσσιο. Εἶχα, ἴσια ἴσια τίς τριάντα μιὰ τοῦ Ἀη Δημήτρη, ἀποχαιρετήσῃ τὴν ἀγάπη μου τὴ μεγάλη. Τὰ μάτια μου βουρκωμένα καὶ τὰ κρατοῦσα σφαλοχτά, νὰ μὴ βλέπω τὸν γκρίζο, τὸ συνεφιασμένο τὸν οὐρανὸ, ποὺ ἄμα τὸν ἔβλεπα, μὲ πνίγανε τὰ δάκρια. Ἐρχόμουνε ἀπὸ τὴ χώρα τοῦ ἡλίου καὶ τῆς φεγγολογίας τὸν οὐρανὸ μας ἀκόμη προσπαθοῦσα μέσα μου νὰ γναντέψω, ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ βλέφαρά μου τὰ κλειστά. Δὲν ἤξερα πὼς θὰ τὸ καταφέρω νὰντέξω ἐκεῖ ἀπάνω στὴ Δύση, ὅπου τὸ φῶς τὸ λιγοστὸ αἰώνια θὰ μοῦ θύμιζε τὴ στιγμή τοῦ μισεμοῦ, σὰν εἶδα

γύρω μου ὅλα τὰ πράματα νὰ λιγοστεύουνε, νὰ χάνονται, μαζί μὲ τὴν καρδιά μου, ποὺ καὶ δάφτη μοῦ λιγόστευε καὶ ὅλο μοῦ λιγόστευε μέσα μου. Ἐπρεπε νὰ μείνω ἕξη μῆνες στὴ Λόντρα, ὥσπου νὰ ποτελειώσω μιὰ ἐργασία στὸ Βρεταννικὸ Μουσεῖο, ποὺ εἶχα ἐντολὴ καὶ ἀποστολὴ ἀπὸ τὸ Ἐθνικὸ Πανεπιστήμιο—βλέπετε τί προκομμένο πιά σὲ κείνη τὴν ἐποχὴ—νὰ τὴν περατώσω, γιὰ κάτι κείμενα δημοτικὰ τοῦ μεσαιῶνα. Καὶ τότες μόνο τὰ μάτια τῆς νὰ ξαναδιῶ! Τί θὰ γινόμευε στὸ μεταξύ; Τρόμαζα μὲ τοὺς τόπους τοὺς ἀπόμακρους, ποὺ ἔτσι βρισκόμουνε ξαφνικά σὰν παραδοσμένοι στὴν βάρβαρη τὴν ἐξουσία τους. Ὁ Γκοττάρντος ἐκεῖνος, ὁ πληχτικός, ὁ ἀνυπόφορος, ὁ πελώριος, μὲ τὰ τουνέλλα τοῦ τὰμέτρητα, μὲ τρέλαινε. Βου νὰ εἶναι ἀφτά; Κάτι ἀπελέκητα, καμπούρικα πράματα, χοντρά, πρόστυχα, ποὺ σὰ νὰ πέσανε ἀπὸ δὲν ξέρω ποῦ, χωρὶς νὰ βροῦνε τὸν τρόπο νὰ βολεφτοῦνε, νὰ στρωθοῦνε καὶ νὰ στρώσουνε, νὰ σοῦ πάρουνε, ἀδερφέ, μιὰ μορφὴ. Ὅγκοι ἄμορφοι καὶ ἀξεστοὶ καὶ ἀγραμμοὶ. Ποῦ οἱ γραμμὲς οἱ δικές μας; Ποῦ οἱ κορφοῦλες οἱ χαριτωμένες τῆς Ἀττικῆς; Ποῦ τὰ ξεστρογγυλωμένα μας τὰ βουναράκια τὰ μοναδικά; Νὰ τὰ θωρᾶς καὶ χαρούμενη ν' ἀναφτερώνεται στὰ στήθια σου ἢ ἀγάπη, γιὰ ν' ἀνεβαίνῃ γλυκὰ στὴν κορφὴ τους ἢ νὰ κάθεται εἰρηνεμένη στὶς πλαγιές τους. Καὶ τώρα, νὰ θωρᾶς τὸν καταραμένο τὸν Γκοττάρντο, ἐνῶ ἢ ἀγάπη στὰ σπλάχνα σου σπαρταρᾶ, σὰν τὸ πουλί, ποὺ πάει νὰ τὸ πλακώσῃ βράχος!

Ὁ κ. Καφτανόπουλος, ἀντίκρυ μου, στὴν ἀντίθετη γωνιά, ἐρωτεμένος σίγουρο πὼς δὲν ἔμοιαζε νὰ εἶναι. Δηλαδή, σφαλοῦσε τὰ μάτια του σὰν καὶ μένα, μὰ ἕνας κρότος ἀλαφρός, ρυθμικός, ἔδειχνε πὼς ὁ ἀνθρώπος δὲν τὰ κρατοῦσε σφαλοχτά γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸν Γκοττάρντο.

Ῥουχάλιζε.

Κρίμας ποὺ ἕνας ἀδιάκριτος ὑπάλληλος, ἔτσι, ξαφνικά, ἤρθε νὰ τοῦ κόψῃ τὸν ὕπνο του τὸ γλυκό. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ δουλέβανε οἱ ἑλβετικοὶ σιδηροδρόμοι, ὡς τὰ χί-

λια ἐννιακόσια σαράντα τέσσερα πού εἶχαμε, δὲν ἄλλαξε μήτε ἡ στολή, μήτε τὸ ὕφος, μήτε πὲς καὶ τὸ πρόσωπο τοῦ ὑπάλληλου, πού εἶτανε ἀμαξάρχης, μπιλλιεττατζής, ὁδηγὸς τοῦ τραίνου, φτάνει ὁρεξὴ νάχης, μᾶς ἀραδιάζεις κι ἄλλα, ἐπειδὴ στὴν παινεμένη τὴν Ἑλλάδα μας, ἀκόμη καὶ στὰ χίλια ἐννιακόσια σαράντα τέσσερα, ξακολουθοῦσανε νὰ φτειάνουνε, γιὰ κάθε ἀνάγκη καινούργια, ὄρους ὅξω ἀπὸ τὴ ζωὴ παρμένους, πού ἀδύνατο ἢ ζωὴ νὰ τοὺς θυμᾶται δὲν τοὺς ἤξερε κανένας, ὕστερις ἀπὸ αἰῶνες μαθήματα καὶ σκλαβιά τῆς καθαρῆδουσας.

Ἄτι ὄνομα λοιπὸν κι ἂν τοῦ δώσετε, ὁ λεγόμενος ἔμοιαζε ἀπαράλλαχτο ἰδιοκίνητο πού καμιὰ κρύφια μέσα του μηχανή, ἄμα τὴν κούρδιζες, τὸν ἔβαζε σὲ κίνηση. Τὸν κούρδιζε γιὰ τὴν ὥρα ἢ σωτηρία τῆς Ἑλβετίας, ἢ σὰν προτιμᾶτε, ὁ ὑπαλληλισμός. Ἔπρεπε νὰ περάσῃ νὰ διῆ ἂν εἶναι ὄλα σὲ τάξη, γιὰ τὸ καλὸ, γιὰ τὴν ἀσφάλεια, γιὰ τὴ φήμη τοῦ τόπου του. Μὲ τίς κοντές του τίς φαβορίτες, μὲ τὴ χοντρή του τὴ μύτη, μὲ τὴν κουμπωμένη ὡς τὸ πιγούνη του τσόχινη μάβρη φορεσιά, πού τὰ κουμπιά της γυαλίζανε ἀπὸ πάνω ἴσια μὲ κάτω καὶ πού στράφτανε τὰ κόκκινά της τὰ γαλόνια, μὲ τὴν κασκέττα του καὶ τὰ στιβάλια του σὰν προῦσος στρατιώτης, ἴσιος, ἀλύγιστος, καὶ πάντα κουρδισμένος, σήκωσε τὰ πέντε δεξιὰ του δάχτυλα πρὸς τὴν κασκέττα του, πειθαρχικά, νὰ χαιρετήσῃ μ' ὄλο τὸ σέβας ἕναν ταξιδιώτη πρώτης τάξης, μού γύρεψε τὸ μπιλλιέττο μου, τοῦ τῶδειξα, κοίταξε στὰ πλεμάτια τὰ μπαουλάκια μου, τί λογῆς εἶναι. Μὰ ἐγὼ πού δὲν ἤθελα οὔτε ὀμιλίες οὔτε σκοτούρες, ἴσια ἴσια ἐκείνη τὴ στιγμή, προτοῦ ξετάσῃ τίποτις, τοῦ ἔβαλα στὴ φούχτα δυὸ φράγκα, κι ἀφτὸς πάλε, μὲ τὸ ἴδιο κούρδισμα, τᾶβαλε στὴν τζέπη του.

Ἐπειτα προχώρησε πρὸς τὸν κοιμισμένον. Τὸν ξύπνησε ἀλύπητα. Ὁ δύστηνος ἀνοιξε τὰ μάτια του· ξεδίπλωσε τὸ μπιλλιέττο του πού τὸ εἶχε τυλιγμένο στὴν ἀπόδειξη τὴ χάρτινη γιὰ τὰ μπαγάλια, τὴν ξανατύλιξε μὲ τὸ μπιλλιέττο στὴ μέση, βολέφτηκε στὴ γωνιά του καὶ δώστου κοιμήσι.

Κοντοστάθηκε ἡ μηχανή, δηλαδή ὁ ὑπάλληλος, σὰ νὰ πρόσμενε κάτι. Μήτε κάτι ἔφεξε μήτε διάολος. Κοίταξε δέφτερη φορὰ πρὸς τὰ πλεμάτια. Πῆρε τὸ μάτι του μιὰ

βαλίτσα κίτρινη καὶ μακρούτσιχη.

Χαιρέτησε μὲ τὴν κασκέττα·

— « Δικὴ σας, εἶναι, Κύριε, ἡ βαλίτσα; »

— « Δικὴ μου, βέβαια », τοῦ ἀποκρίθηκε μαχμουρλίδικα ὁ Καφτανόπουλος, καὶ τοῦ γύρισε τὴ ράχη.

Μὲ ἡσυχία μεγάλη, μὲ εἰρήνη πού νὰ πῆς—ἂν καὶ τὸ κίνημά του ἔμελλε νὰ μᾶς φέρῃ τὸν πόλεμο—τράβηξε ὁ Ἑλβετὸς ἀπὸ τὸ γελέκι του ἕνα μέτρο, κατέβασε τὴ βαλίτσα, δίχως νὰ ζητήσῃ ἄδεια καμιὰ, τὴ μέτρησε, ξανάβαλε τὸ μέτρο στὴν τζεπούλα του, μὰ δὲν ξανάβαλε στὴ θέση της τὴ βαλίτσα, πού τὴ βαστοῦσε καὶ δὲν ἔμοιαζε πρόθυμος διόλου νὰ τὴν ἀφήσῃ·

— « Δὲν ἔχει, τοῦ κάνει, τὸ νόμιμο μάκρος. Ἐπιτρέπονται πενήντα ἑκατοστόμετρα. Λογαριάζει ἀφτὴ πενήντα πέντε. Δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἐδῶ. Πρέπει νὰ τὴν πάω στὴν ἀποθήκη μὲ τὰ μπαγάλια, καὶ τὴν παίρνω μαζί μου. »

Ὁ κ. Καφτανόπουλος πιά εἶχε ξυπνήσει. Ἄναπετάχτηκε·

— « Πῶς τὸ εἶπες; Νὰ πάρῃς, νὰ πάρῃς μαζί σου τὴ βαλίτσα μου; Τῶν ἀδυνάτωνε τὸ ἀδύνατο! »

— « Καὶ γιατί, παρακάλῳ; »

— « Γιατί ἀπλὴ βαλίτσα δὲν εἶναι· εἶναι βαλίτσα διπλωματικὴ! »

Ὁ Θεὸς νὰ κατέβαινε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, νὰ πρόσταζε τῆς θάλασσας ὁ Θεός· « Μέχρι τούτου ἐλεύση, καὶ οὐχ ὑπερβήση », βέβαια πῶς δὲ θὰ τῶλεγε μὲ τὸ μεγαλεῖο πού τόνισε ὁ κ. Καφτανόπουλος τίς δυὸ λέξεις βαλίτσα διπλωματικὴ. Βαλίτσα διπλωματικὴ! Γιὰ στοχάσου το! Ἐκεῖ, στὴ βαλίτσα μέσα, εἶναι τὰ μυστικά του Κράτους. Κι ἂ δὲν εἶναι, δὲν πειράζει. Ἐπειδὴ, πρέπει νὰ ξέρουμε πῶς ἢ διπλωματικὴ βαλίτσα, πάντα βαλίτσα δὲν εἶναι. Μπορεῖ νὰναι ὅτι θέλεις, ἄξαφνα κάσσεξ ξύλινες μὲ σωρὸ ἐπιπλα ἢ ὅπως ἔτυχε κιόλας μιὰ φορὰ, μὲ πιάνο μέσα. Μιὰ κ' ἔχει τὴν ἐπίσημη σφραγίδα τῆς τάδε πρεσβείας ἢ τῆς ντόπιας κυβέρνησης, πάθει νὰ εἶναι κάσσα, γίνεται βαλίτσα. Ὅταν εἶναι πάλε καθαφτὸ βαλίτσα πέτσινη, χρησιμέθει τὸ περσότερο γιὰ τσιγάρα ἢ ποῦρα τῆς κοντραμπάντας. Ὁ διπλωμάτης πού ταξιδέθει μὲ τὴ βαλίτσα, ἔχει ἐννοεῖται τὸ δικαίωμα νὰ βάλῃ μέσα τὰ πουκάμισά του, τὰ τσουράπια του, τὰ

σώβρακά του, τὰ ξουράφια του καὶ τῆς ἐρωμένης του τὰ ραβασάκια. Ἡ βαλίτσα τοῦ κ. Καφτανόπουλου θαρρῶ πὼς τέτοια εἶχε, ὑποθέτω καὶ μπουκαλάκια μὲ ἀρώματα, γιατί μύριζε τρομερά. Καὶ τί πειράζει; Μήπως δὲν εἶναι πάντα βαλίτσα διπλωματική; Μυρωδάτη, ὅσο θέλεις, μὰ βαλίτσα.

Εἶχε σηκωθῆ ὀλόρθιος ὁ κ. Καφτανόπουλος καὶ ἀπλωνε τὸ χέρι, νὰ ξαναπιᾶσῃ τὸ φορτίο τὸ ἱερό.

— « Δὲ γίνεται, Κύριε ! »

— « Δὲ γίνεται ; ! » Θύμωγε, ἀναφτε ὁ κ. Καφτανόπουλος.

— « Κανονισμένο », τοῦ ἀποκρίθηκε ψυχρὰ ψυχρὰ ὁ ἄθρως. Σὲ λίγο πανάλαβε.

— « Πενήντα ἑκατοστόμετρα, ὄχι παραπάνω. » Κ' ἔφυγε ἤσυχα μὲ τὴ βαλίτσα. Ἐννοιωθες πὼς τοῦ κάκου. Τῆ μηχανῆ τοῦ τραίνου μποροῦσες ἴσως νὰ σταματήσῃς. Τῆ μηχανῆ τῆς ὑπαλληλίας, μήτε νὰ τὸ συλλογιστῆς.

— « Θὰ διῆς ! Θὰ διῆς ! Καὶ θὰ σοῦ κοστίσῃ ! Θὰ σοῦ κοστίσῃ γερά ! » φώναζε ὁ κ. Καφτανόπουλος, δηλαδὴ ὅτι φωνάζει κανεὶς, σὰ βλέπει πὼς δὲν μπορεῖ νὰ κάμῃ τίποτα παρὰ νὰ φωνάζῃ.

Ἐπειτα γυρίζει καὶ μὲ κοιτάζει. Δὲν εἶχαμε μιληθῆ ἀκόμη, μὲ γνώριζε ὅμως ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, πού μαζί ἀνεβήκαμε. Εἶχε ἀνάγκη νὰ ξεθυμάνῃ.

— « Πὼς σὰς φαίνεται ἀφτό, κύριε Ἀριστοτελίδη ; »

— « Ἀνάθεμάν τα καὶ τρὶς ἀνάθεμάν τα ! »

— « Ὅριστε ; »

— « Μάλιστα ! Νὰ μὴν εἶτανε, δὲ θὰ εἶχαμε τέτοιους μπελάδες ! »

— « Ποιὰ νὰ μὴν εἶτανε ; »

— « Τὰ βουνά, καλέ ! »

Μὲ τήραξε τότες, σὰ νὰ εἶμουνε τρελός. Δὲν καταλάβαινε πὼς γιὰ μένα ἢ ἀνυπόφορη φασαρία, πὼς τοῦ ὑπάλληλου τὸ φέριμο ἐρχόντανε ὄξω ἀπὸ τὴν ὥρα τους, νὰ μὲ σκοτίσουνε, νὰ μὲ ταραξοῦνε στοῦ πόνου μου τὴ μοναξιά ἢ τὴν ἀπομόνωση, νὰ μ' ἀναγκάσουνε νὰ βλέπω τὸν Γκοττάρντο, πού τὸν καταριόμουνε ἄλλῃ μιά.

— « Τὰ βουνά ; » ῥώτησε.

— « Τὰ βουνά ! Ἡ ὀργὴ νὰ τὰ πάρῃ ! »

— « Νὰ πάρῃ μαζί ὀλη τὴν Ἑλβετία ! »

— « Κι ὀλους τοὺς σιδεροδρομικοὺς ὑπάλληλους ! »

— « Ἀκούτε κεῖ. Τόση ἀφτάδεια ! »

— « Καὶ τέτοια προσβολή ! Ἄτοπο, ἀδικο, ἀδύνατο νὰ μείνῃ ἀτιμώρητη ! »

— « Πὼς ὅμως ; Πὼς ; »

— « Δὲ βλέπω. Ἐνα ξέρω, πρέπει ἀναγτίλεχτα, νὰ βρεθῆ τρόπος, ἀφοῦ τονὲ φοβερίσατε κιόλας. Τὸ χρωστᾶτε καὶ στοὺν ἑαφτό σας. Εἶδεμῆ, θὰ πέσετε μικρός. Μαζί σας πέφτει μικρὸ καὶ τὸ ἔθνος ! »

— « Βέβαια ! Γιατί τάχα εἶμαστε κράτος δίχως μεγάλη δύναμη, πρέπει τώρα νὰρχουνται νὰ μᾶς ἀψηφοῦνε οἱ χοντρόπετσοι καὶ ἀνίδεοι ἀφτοί, νὰ μᾶς φτύνουνε στὴ μούρη, νὰ μᾶς κλέφτουνε τὶς διπλωματικές μας τὶς βαλίτσες ! Ἑλληνες εἶμαστε, Κύριοι ! »

— « Δὲν τὰ σηκώνουμε τὰ τέτοια ! »

Εἶμουνε ὄξω φρενῶ — πάντα ἐπειδὴ δὲ μοῦ ἀφινε ἡσυχία ἢ καταραμένη δουλειά. Θὰ ἤθελα ἐκεῖνη τὴ στιγμή, νὰ ξολοθρέψω τὸν Γκοττάρντο.

— « Ἄχ ! νὰ μποροῦσα ! » φώναζε ὁ Καφτανόπουλος, σφίγγοντας τὶς γροθιές του.

— « Μπορεῖτε ! »

— « Πὼς ; »

— « Ἰδού. Πρῶτα θὰπαιτήσετε νὰ πάψουνε τὸν ὑπάλληλο. Ἄ δὲν τὸν πάψουνε, πόλεμος ! Νέττα σκέττα. »

Ἐέσπασα πιά καὶ ξεστόμισα τὸ λόγο τὸν τρομερό. Πόλεμο ! Πόλεμο !

Σάστισε ὁ νέος μὲ τὸ ὕφος τὸ ἀποφασισμένο, τὸ βροντοχτύπητο πού τὸλεγα. Τώρα ὡς καὶ μπροστά μου πιά θὰπέφτε μικρός, ἀκόμη καὶ ἂν ὑποθέσουμε πὼς δὲν εἶχε ὄρεξη νὰ πάνε τὰ πράματα ὡς τὸ σημεῖο πού τοῦ τᾶφερνα, πού τοῦ τὰ σκουντοῦσα μὲ μιὰ λέξη. Τόντις τὸν ἔσπρωχνα, καιρὸ δὲν εἶχε οὔτε νὰ συλλογιστῆ οὔτε νὰ τραβηχτῆ, ἂν τοῦ περνοῦσε.

— « Νὰ σας ! Φτάσαμε στοὺ Μπάζελ. Νὰ κατεβῆτε ἀμέσως. Νὰ τρέξετε στοὺ προξενεῖο. Νὰ κάμετε τὴν ἀπαιτούμενη δήλωση, νὰ δώσουνε εἶδηση στὴν ἑλληνικὴ πρεσβεῖα στοὺ Μπέρν. Τίποτα ἢ πάψιμο ἢ πόλεμο ! »

— « Σὰς ἐφχαριστῶ ! Σὰς ἐφχαριστῶ πολὺ ! »

— « Νὰ πάρετε τὴ βαλίτσα ἐφτύς, πού δὲν μπορεῖ τόση ὥρα νὰτιμάζεται μέσα στὰ πρόστυχα μπαγάλια ! »

— « Ἐχετε δίκιο. Ἐχετε δίκιο. Ἀπαραίτητο νὰ κατεβῶ ! »

Καὶ κατέβηκε, περήφανα, μὲ τὴ βαλίτσα

πιά στὸ χέρι, τὴ διπλωματική.

Οὐφ! Πῆρα τὴν ἀνάσα μου. Τὸν ξεφορτώθηκα κιόλας. Ἴσως ἀφτὸ νὰ γύρεβα. Ἐγὼ ἐννοεῖται ξακολούθησα ὡς τὴ Λόντρα. Καὶ στὸ δρόμο, κλειδωμένος στάπόδαθα τῆς ψυχῆς μου, νὰ ξεχάσω τὴ σκοτεινία τῆς Δύσης, ἀνακαλιόμουνε τὴν ἀγάπη μου τὴ γλυκειά, τὸ ἐσώψυχό μου τὸ φῶς.

Ἀφότου χωριστήκαμε ὁ κ. Καφτανόπουλος, καὶ γώ, δὲν μπόρεσα, φυσικά, νὰ παρακολουθήσω τὰ γεγονότα ὅπως τόκαμα ὡς τότες, καὶ δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σᾶς τὰκριβολογήσω μὲ τίς ἴδιες λεπτομέρειες. Ἀγνοῶ, λόγου χάρη, τί ἀπόγινε ἀπὸ Μπάτζελ — πού μόνον ἓνας γάϊδαρος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸνομάσῃ Βασιλεία, γιὰ νὰ μᾶς δείξῃ τάχα τὴ μάθησή του, ἐκεῖ πού μᾶς δείχνει πολὺ περσότερα τὴν ἀπονέκρωση τῆς λογικῆς του, τὸ θάνατο κάθε ἱστορικῆς του νοημοσύνης, γιὰτὶ παντάπασι ἀδιάφορο ἀν ἀπὸ τὴ Βασιλεία ἐτυμολογίεται τὸ Μπάτζελ, ἀφοῦ βλέπουμε ἴσια ἴσια πὼς στὸν τύπο Μπάτζελ καταστάλαξε καὶ σώζεται ἡ Βασιλεία;

Ἐμένα τὸ χρέος μου εἶτανε, καθὼς σᾶς τόταξα στὴν ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ, νὰ σᾶς ξεσκεπάσω τὸ πρῶτο αἶτιο, νὰ σᾶς φανερώσω τὴν πηγὴ τοῦ πολέμου. Τὰποδέλοιπα γνωστά. Ὁ διάλογος πού σᾶς ἀνάφερα μεταξὺ μου καὶ τοῦ συνταξιδιώτη μου, σᾶς ψυχολόγησε κιόλας, ἀπὸ τὰ πρότερα, πὼς ἔμελλε νὰ ξετυλιχτοῦνε τὰ πράματα. Τὸ φιλότιμο τὸ ῥωμαϊκὸ ἀναψε, μάλιστα δταν ἡ ἑλβετικὴ δημοκρατία ἐπίσημα δήλωσε πὼς δὲν πάθει τὸν ὑπάλληλο. Τὴν ἀβριανή, ὅλες οἱ Ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες μιλοῦσανε πιά γιὰ τὴν ἀπαραίτητη ἔκρηξη τοῦ πολέμου. Πὼς τὸ ἐπεισόδιο τῆς βαλίτσας στάθηκε, ὅπως γράφανε, casus belli, δὲν τὸ ἀφισθητοῦσε κανένας. Τὸ πιὸ νόστιμο εἶναι πού τὸ κακὸ δὲν τόφερε, ὅπως εἶδατε, τὸ ἐπεισόδιο τῆς βαλίτσας καθαφτό, παρὰ μόνον τὰ δυὸ φράγκα πού ὁ διπλωμάτης δὲ στοχάστηκε νὰ δώσῃ τοῦ ὑπάλληλου. Ὑπάρχουνε πολέμοι, πού τοὺς προξενοῦνε πολὺ πιὸ ἀσήμαντα περιστατικά.

Ἐκεῖνο πού στὴν Ἀθήνα ἔκαμε τοὺς περσότερους νὰ φωνάζουνε Πόλεμο! πόλεμο, νὰ ῥητορέβουνε γιὰ τὸν πόλεμο σὲ χίλια δυὸ συλλαλητήρια, εἶναι πού τέτοιος πόλεμος, ἑλληνο-ἑλβετικὸς, ἀδύνατο νὰ γίνῃ. Ἔτσι τὸ νομίζανε τουλάχιστο πολλοὶ δικοὶ μας.

Ἔτσι τὸ νομίζανε κ' οἱ ἀγαθοὶ μας οἱ ἑλβετοί, πού χαχαχά! κι ὀλοένα γελοῦσανε, ἀπὸ τὴν ὥρα πού κόψαμε μαζί τους κάθε διπλωματικὴ σκέψη. Ἀλήθεια πού δὲ γελοῦσανε οἱ ξενοδόχοι. Ἀπαγορευμένο ἀπὸ τὴν κυβέρνησι σ' ὅποιονε εἶναι ὑπήκοος ἑλληνας, νὰ πατήσῃ χῶμα ἑλβετικὸ. Κατσουφιάζανε καὶ κάμποσοι Ῥωμιοί, πού ἓνα ταξίδι, μιὰ περηγήση στὴν ἑλβετία τοὺς εἶναι τὸ ἄκρον ἄωτο τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸ γλέντι τὸ ἀταίριαχτο. Οἱ φρόνιμοι μάλιστα λέγανε, πὼς πολὺ ἄτοπο νὰ κηρυχτῇ πόλεμος μὲ τὴν ἑλβετία, πού ἀπὸ τὸ Εἴκοσι ἓνα κιόλας φάνηκε τόσο φιλέλληνη.

Φιλέλληνη ὅσο θέλετε, ὄχι ὅμως ἑλληνογνώστρα δὲν ἤξερε τὸ Ῥωμιὸ πού ἄς ἀφήσουμε τὸ Εἴκοσι ἓνα, πολύτροπος εἶναι, μάτια μου, ἀπὸ τὰ χρόνια τοῦ Ὀδυσσεᾶ. Ἐπρεπε ἀπὸ τὸ φιλελληνισμό τῆς μάλιστα νὰ στοχαστῇ, πὼς ὁ ἴδιος ἄθρωπος πού χωρὶς τίποτα, χωρὶς παρὰ καὶ χωρὶς ὄπλο, σοῦ κατώρθωσε μιὰ πανάσταση, θὰ βρῇ τρόπο νὰ σοῦ σκαρώσῃ κ' ἓναν πόλεμο μὲ τὴν ἑλβετία. Τὰ θυμάστε δά; περιττὸ νὰ σᾶς τὰ πολυλογῶ, θὰ σᾶς τὰ συντομέψω, νὰ μὴ μὲ βαρεθῆτε.

Τὸ μεγάλο τὸ κατόρθωμα τοῦ Ῥωμιοῦ στὴν περίσταση, στάθηκε πού δὲ συλλογίστηκε οὔτε στιγμὴ, πού ἀψήφισε κιόλας τὸ ἐφκολώτερο μέσο, τὸ πιὸ χερόπιαστο, ἓνα μέσο πού ἓνα πρόστυχο, κοινὸ, μυαλὸ θὰ τὸ παραδεχότανε ἀμέσως, δηλαδὴ νάνεβῃ σ' ἀερόδατα κι ἀπὸ κεῖ ἀπάνω νὰ ρίχνῃ μπόμπες στοὺς ἑλβετοὺς. Διόλου. Ἐλεεινὸ, χεῖριστο μέσο. Πρῶτα, γιὰτὶ μπόμπες ἢ κουκούτσια στὰ βουνὰ ἐκεῖνα, τὸ ἴδιο. Ἐπειτα μὲ τὰερόδατα μπορούσε νὰ κατεβῇ κι ὁ ἑλβετὸς στὰγια χῶματα. Τότες, τί γίνεται ὁ Παρθενώνας; Ὅχι, ἔπρεπε νὰ κάμουμε τῆς ἑλβετίας ἓναν πόλεμο πού νὰ μὴν μπορέσῃ ἀφτὴ νὰ μᾶς τὸν κάμῃ. Καὶ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ῥωμιοῦ εἶτανε, πού ἀποφάσισε νὰ τῆς κάμῃ πόλεμο ναφτικό!

Καιρὸς τοῦ χρειάστηκε νὰ τὸ καταφέρῃ, ἀφοῦ στὰ χίλια ἐννιακόσια σαράντα τέσσερα, δυὸ μῆνες ὕστερις ἀπὸ τὴν τραγωδία τῆς βαλίτσας, τὰ δυὸ ἔθνη ἀνακαλέσανε τοὺς πρέσβηδές τους τὸ καθένα, καὶ μόνον στὰ χίλια ἐννιακόσια πενήντα, ἕξη χρόνια κατόπι, ἄρχισε ὁ πόλεμος, ἐκεῖ πού δὲν τὸν πρόσμενε κανένας. Τέτοιος ὁ Ῥωμιός. Ἀνα-

ποφάσιτος καὶ χασομεράς. Μὰ καιρὸ νὰ τοῦ δώσης κι ἔλα σοῦ τὰ καταφέρει. Βοήθησε κάμποσο τὸ Ῥωμιὸ καὶ ἡ ἀδιαφορία, πές, σὰν προτιμᾶς, ἡ καλοσύνη τοῦ Ἑλβετοῦ. Ποῦ νὰ τὸ κουνήσῃ ἀφτός; Οὔτε πῆγε ὁ γούς του σὲ ἀερόδατα καὶ μπόμπες. Δὲ βαριέστε; Μὲ τὴν Ἑλλάδα τώρα θὰ τὰ βάλῃ; Κολοκύθια. Τοὺς ἄφινε, λέει, νὰ κάνουνε τοὺς φωνακλάδες. Ὁ ἡσυχος, τίμιος, καὶ χοντρούτσικος Ἑλβετός, ἔδρισκε ἀφορμὴ νὰ γλεντίσῃ καὶ μᾶς ἐπαίρνε στὸ ψιλό. Ἔτσι δὲν παρατήρησε κάτι περίεργο πού ἀπὸ τὰ χίλια ἐννιακόσια σαράντα ὄχτω, ἀκολουθοῦσε στὰ σύνορα τῆς Ἑλβετίας· κάθε βδομάδα, κάθε δεκαπέντε μέρες, ξεφούρνιζε ὁ σιδερόδρομος κάτι Νέμτσους παράξενους, πού μιλοῦσαν ἀκόμη πιὸ παράξενα νέμτσικα, μὲ περρόυκες ξαθόχρωμες, μὲ ματογυᾶλια βαμμένα, κι ὄλοι τοὺς ἀφτοί, μὲ τὴ σειρά, κατεβαίνανε στὸ ἴδιο μέρος, κάπου σὲ μιὰν ἀκρογιαλιά τῆς Λίμνης τῆς Γενέθης. Ἀνάγκη νὰ σᾶς πῶ δὲν εἶναι πῶς οἱ Νέμτσοι μας Ῥωμιοί, Ῥωμιοί, φίλε μου, ἀπὸ τὸν πρῶτο στὸν στερνόνε, μαζὶ καμιά χιλιάδα νομάτοι. Ὁ μαργιόλος, ὁ κατεργαράκος, ὁ διαολεμένος ὁ Ῥωμιός, κοιτάξτε τί πῆγε καὶ στοχάστηκε. Θὰ τῶχετε ἀκουστὰ πῶς ἀκόμη καὶ στὰ παλιὰ τὰ χρόνια, στὰ χίλια ἐννιακόσια δέκα ἔντεκα, ξέρανε νὰ φτειάνουνε σπίτια, πού νὰ τὰ ποῦμε, ξεκομματιαστά. Δηλαδή, ἀντὶς νὰ εἶναι κάπως μονοκόμματα ἢ πιὸ σωστὰ νὰ βαστιοῦνται ἀναμεταξύ τους τὰ διάφορα κομμάτια, τοῖχοι, ταβάνια, πατώματα, σκάλες, μὲ καρφιά, μὲ τράβες, ἢ μὲ ἀσβέστη, βρήκανε σύστημα καινούργιο καὶ συναρμόζανε τὰ διάφορα κομμάτια μὲ τρόπο πού μπαίνανε τὸ ἓνα μέσα στᾶλλο, καθῶς, λόγου χάρη, τὰ διάφορα ξύλα μιᾶς βιβλιοθήκης. Ἔτσι, βολετό σου ἄξαφνα καὶ νὰ μεταφέρεις τὸ σπίτι σου μαζὶ σου, ὅπου πᾶς. Τὸ ξεκομματιαζες, ἔπειτα τὸ συγκομματιαζες καὶ τέλειωνε ἡ δουλειά. Ἐνας Ῥωμιός, τετραπέρατος, συλλογίστηκε ἀκόμη καλῆτερα νὰ κάμῃ ξεκομματιαστό, ψυχίτσα μου, θαρακωτό· γιὰ τοῦτο βάσταξε κιόλας ἕξη χρόνια, πού πολλὰ δὲν εἶναι, ἀπὸ τὰ σαράντα τέσσερα στὰ πενήντα. Λοιπὸν οἱ χίλιοι Ῥωμιοὶ πού τὸ στρώσανε σ' ἓναν ὄχτο τῆς Λίμνης, κουβαλοῦσανε ὁ καθένας εἴτε στὴν τζέπη του, εἴτε σὲ μιὰ βαλίτσα — νὰ σκάσης! — πού

δὲν ξεπερνοῦσε στὸ μάκρος τὰ πενήντα κανονισμένα ἑκατοστόμετρα, κουβαλοῦσανε ἀπὸ ἓνα κομμάτι τοῦ θαρακωτοῦ. Οἱ ἐρίφηδες! Φανταστήτε τί ἀλύπητη δουλειὰ πού σοῦ τὴν κατεβάσανε. Μιὰ νύχτα μονάχα τοὺς χρειάστηκε γιὰ νὰ συγκομματιάσουνε τὸ θαρακωτὸ καὶ ν' ἀγκυροβολήσουνε στὴ Λίμνη. Τότες ἄρχησε πιὰ τὸ κακό. Προτοῦ προφτάσουνε οἱ καημένοι Ἑλβετοὶ νὰ τρίψουνε τὰ μάτια τους, πού βλέπανε στὴ Λίμνη τους θαρακωτὰ, δώστου καὶ δώστου κανονιές. Κανονιές καὶ φωνές·

— «Θέλεις βαλίτσες; Νά σου βαλίτσες!»

— «Θέλεις Γκοττάρντους; Νά σου Γκοττάρντους, μωρέ!» Καὶ τοὺς πετοῦσανε κάτι μπάλλες, μάννα μου, σὰν τὰ βουνά τους.

Ἐννοεῖται, δὲν μπόρεσε, ὅπως ξέρετε, νὰ βαστάξῃ τέτοιος πόλεμος. Ἀναγκαστήκανε οἱ δικοὶ μας νὰ παραδοθοῦνε, ἀπὸ τὴν πείνα. Μὲ τὰ ψάρια τῆς Λίμνης δὲν ἔβγαινε προκοπὴ καὶ νὰ κατεβοῦνε μήτε λόγος. Τί τοὺς ἔμελε κιόλας; Δὲ βγαίνανε τάχα νικητάδες ἀφτοί; Κι ὅταν ὁ Ῥωμιὸς νικᾷ, γιὰ τίποτις ἄλλο δὲν τὸν κόφτει στὸν κόσμο. Οἱ Ἑλβετοὶ ὅμως σκυλιάσανε. Καλοὶ ἀθρῶποι, ὅσο δὲν τοὺς πειράζεις, ὅσο δὲν τοὺς πεισματώνεις. Μὰ τὸ παρακάμανε πιὰ οἱ δικοὶ μας! Κ' ἓνα τοὺς θύμωσε τοὺς Ἑλβετοὺς πιὸ πολὺ ἀπ' ἔλα, πού στὸν πυροβολισμό τους ξεστομίζανε τόσα λόγια κακὰ γιὰ τὸν Γκοττάρντο. Δὲν τὸ σήκωνε τέτοιο πράμα τὸ φιλότιμό τους.

— «Σταθῆτε νὰ σᾶς μάθουμε!» εἶπανε.

Καὶ τόντις τοὺς μάθανε. Λυπητερὸ φοβερὰ στάθηκε τὸ θέαμα ἐκεῖνο πού ἡ ἀγάπη μου καὶ γὼ εἶδαμε, ὕστερις ἀπὸ τὸν πόλεμο, κατεβαίνοντας στὴν Ἑλλάδα καὶ περνώντας ἀπὸ τὸν Γκοττάρντο. Εἴμεστα πιὰ παντρεμένοι καὶ γυρίζαμε ἀπὸ μιὰ περήγηση στὴν Ἑβρώπη. Σ' ἓνα σταθμὸ, βλέπουμε ἄξαφνα ἓνα τραῖνο πού δὲν ξέρω γιατί, μοῦ χτύπησε ἀμέσως τὴν προσοχή μου. Ῥίχνω μιὰ ματιά. Βέβαια! Δὲ γελιοῦμαι. Εἶναι στὰ βαγόνια μέσα Ῥωμιοί, μόνο Ῥωμιοί. Ἀχ! τοὺς δυστυχισμένους! Σὲ τί χάλια πού τοὺς εἶδαμε! Λιγνοὺς, χλωμοὺς, κίτρινους, λιωμένους, ἀφανισμένους. Τέτοιος ὁ νόμος τοῦ πολέμου. Ὁ τι θέλεις κάνεις, σὰν ἔχεις τὴ δύναμη. Τί νὰ γίνῃ; Πλεροφορήθηκα καὶ μοῦ εἶπανε πῶς εἴτανε οἱ αἰχμάλωτοι. Ἀπὸ τοὺς χίλιους τοῦ θα-

ρακωτοῦ εἶχανε ἀπομείνει πενήντα, πὺ εἶτανε δὲ μισοπεθαμμένοι καὶ πὺ γλήγορα θάκολουθούσανε στὰ Τάρταρα τοὺς ἄλλους ἐννιακόσιους πενήντα. Πεθάνανε, λέει, γιατί τοὺς ἀναγκάσανε, σὲ τραῖνο χωριστό, νάνεβοκατεβαίνουνε τὸν Γκοττάρντο, νὰ χαίρουνται τὰ τουνέλλα του, δυὸ φορές κάθε μέρα καὶ νὰ βαστάξῃ τέτοιο ταξίδι ἀλάκαιρο ἕνα μήνα. Οἱ Ἑλβετοὶ τὸ στοχαστήκανε γιὰ τὸ καλὸ, λέγοντας νὰ συνενώσουνε τὴν τιμωρία μὲ τὴ διδαχὴ. Παιδαγωγικά, τί τὰ

θέλετε; Μὰ ὁ Ἕλληνας δὲν μπόρεσε νάντέξῃ στὴν ἀσκημιὰ τοῦ Γκοττάρντου, καὶ ξεψυχούσανε τώρα ἕνας ἕνας.

Ἐφριξα. Θυμήθηκα τὴν τρομερὴ ἐντύπωση πὺ στὸν πηγαιμὸ μου εἶχε δώσει ὁ Γκοττάρντος, ἔσφιξα τὸ χέρι τῆς καλῆς μου καὶ ἀναγάλλιαζα πὺ ἐμεῖς τουλάχιστο κατεβαίναμε πρὸς τὰ βουνὰ μίας τὰ ὄμορφα, πρὸς τὴν Ἑλλάδα, πρὸς τὸ φῶς.

Κεριακὴ, τρεῖς τοῦ Σποριᾶ, 1895. — Δεφτέρα, ἑπτὰ — κεριακὴ, δεκατρεῖς τοῦ Σποριᾶ, 1910.

Ο ΚΑΝΤΗΛΑΝΑΦΤΗΣ ΤΟΥΡΑΝΟΥ

Ἀφιερώνεται τοῦ Κ. Θεοτόκη.

Μιά φορὰ κ' ἕναν καιρὸ, εἶταν ἕνα καλὸ ἀγωράκι, πὺ εἶτανε πολὺ δυστυχισμένο. Νά, ὄλο πείνουσε καὶ ὄλο κρύωνε· οἱ γονιοὶ του δὲν τὸ ἀγαπούσανε καὶ ποτέ τους δὲν τοῦ λέγανε κανένα λόγο γλυκὸ. Ψυχὴ δὲ φρόντιζε γιὰ τὰγωράκι, γιὰ τὸ τί ἔκανε μήτε γιὰ τὸ τί σκεψοῦλες τοῦ περνούσανε ἀπὸ τὸ μυαλουδάκι του· συχνὰ τὸ μαλλώνανε ἀδικα καὶ ἀπτό πονοῦσε καὶ ἀποροῦσε. Ἡ ὀχτωχρονιάτικη καρδούλα του, πάντα σὰ σταναχωρεμένη, δίχως νὰ ξέρῃ γιατί· παρηγοριὰ μάλιστα καμιά δὲν εἶχε τὸ καημένο, ἐπειδὴ δὲν μπορούσε κανε νὰ πάῃ ὁ νοῦς του στὰ μελλούμενα, σὰν παιδάκι ἀνήξερο πὺ εἶτανε. Ὑπάρχουνε πολλὰ παιδιὰ σὰν τὸ δικό μας, πὺ εἶναι σὰν τὸ δικό μας ἀξιολύπητα. Μὰ τοῦ δικοῦ μας τοῦ ἔτυχε κάτι πὺ πρέπει νὰ τὸ μολογήσουμε, συχνὰ δὲν τυχαίνει. Τῶνομά του Καίσαρας.

Μιά μέρα, πρὸς τὸ δείλι, πὺ ξεψυχούσε ἥλιος χυνοπωριανός, ὁ Καίσαρας κάθησε μιὰ στιγμή στὰ σκαλοπάτια τῆς ὀξώπορτας τοῦ σπιτιοῦ του. Οἱ γονιοὶ του—ἀχ! δὲν ἤθελα νὰ πῶ καὶ ἡ μάννα του—τὸν εἶχανε διώξει ἀπὸ μέσα. Ὁ Καίσαρας τὸ βρῆκε πολὺ ἀδικο κ' ἔκλαιγε ἡ ψυχίτσα του ἡ τσαλαπατημένη, πὺ δὲν μπορούσε νάντέξῃ σὲ τόσους παιδιακήσιους καημούς. Ἦρθε ἄξαφνα ἕνας ἄθροπος καὶ κάθησε ἀντίκρυ του, λαμπροντυμένος, ματάκια μου, καὶ ὄμορφος ὄμορφος· νόμισε ὁ Καίσαρας πὺς ἔβλεπε ἄγγελο. Ἐμεῖς πάλε, ἀν κρίνουμε ἀπ' ὅσα ἔκαμε κατόπι, θαρροῦμε πὺς εἶτανε κανένας ἀγαθὸς γέρος, πὺ μπορούσε πολλὰ.

Μεγάλῃ ἐντύπωση ἔδωσε τοῦ Καίσαρα ἕνα

μακρὶ μακρὶ ραβδί πὺ κρατοῦσε, καὶ πὺ στὴν ἄκρη του ἐκεῖ ἀπάνω ἀπάνω, ἴσια μὲ τὰστέρια, εἶχε κόκκινο φαναράκι· τὸ φαναράκι λὲς καὶ ἀγγιζε τὸν οὐρανὸ. Παρατήρησε ἀκόμη τὰ μάτια τοῦ ἀγαθοῦ γέρου, πὺ τὸ φῶς τους ἔλαμπε καὶ ζέστεινε συνάμα·

— « Παιδάκι μου, τοῦ λέει, φαίνεσαι δυστυχισμένο καὶ σὲ βλέπω πὺ κλαῖς. Ὡστόσο τὸ ξέρω, Καίσαράκι μου, πὺς εἶσαι καλὸ καὶ καλοσυνείδητο παιδί. Πολὺ σὲ λυποῦμαι καὶ ὄμως δὲν μπορῶ νὰ σὲ βοηθήσω. Ῥοῦχα νὰ σοῦ δώσω δὲν ἔχω· ἀδύνατο κιόλας νὰ σὲ πάρω μαζί μου, μακριάθε ἀπὸ τοὺς κακοὺς σου τοὺς γονιοὺς. Θὰ τὸ καταλάβῃς ἀμέσως γιατί δὲν ἀδειάζω. Ἐγὼ εἶμαι ὁ καντηλανάφτης τοῦρανοῦ. Τοὺς ἥλιους ὄλους, ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει μονάχα ὁ δικὸς μας, ἐγὼ τοὺς ἀνάφτω· ἐγὼ, κάθε βράδι, τρέχω δῶθε κειθε στοὺς οὐρανοὺς, γιὰ νὰ λάμπουνε τὰστέρια καὶ τὸ πρωῖ, δὲν τὸ φαντάζεσαι, τί δουλειὰ ἔχω μὲ τὸν ἥλιο μας, ὥσπου τὸν ἀνάψω. Βέβαια πὺς εἶναι ὠραῖο τὰπάγγελμά μου. Μὰ συχνὰ κανεὶς ἀγναντέβει πράματα λυπητερά, ἐπειδὴ ἐγνοεῖς πὺς περπατῶ στοὺς διάφορους πλανῆτες μέσα, ὅταν εἶναι ἀναμμένοι, καὶ σὲ ὄλους ὑπάρχουνε σὰν καὶ σένα, δυστυχισμένοι. »

— « Ἀχ! καλέ μου κύριε καντηλανάφτη τοῦρανοῦ, πάρτε με, πάρτε με μαζί σας, ψιθύρισε τὸ ἀγῶρι, σὰ νὰ μιλοῦσε μέσα σὲ ὄνειρο. »

— « Δὲ γίνεται! τοῦ ἀποκρίνεται ὁ γέρος. Μὲ τὰ χίλια τὰ τρεξίματά μου ἀνω κάτω, νὰ πάρω μαζί μου κ' ἕνα παιδί! Ἀδύνατο! Καημένο, θὰ φοβόμουνε μήπως καὶ σ' ἀφήσω ἄξαφνα σὲ καμιά γωνιὰ τῆς ἀπε-

ραντρωσιᾶς. Γιὰ νὰ σὲ παρηγορήσω, θὰ σοῦ κάμω ἓνα χάρισμα. Μοῦ τυχαίνει κάποτες, ἀνάφτοντας τᾶστέρια, νὰ σπάσω μὲ τὸ ραβδί μου κανένα κομματάκι ἀπὸ τοὺς ἀρίφνητους, ἀξειδιάκριτους, ἐλάχιστους κόσμους ποὺ βρίσκονται ἀνάμεσά μας καὶ τῶν ἀστεριῶνε, ἀνάμεσα τῶν ἀστεριῶνε καὶ τοῦ ἀπόμακρου μέρους ὅπου λάμπουνε οἱ συναστεριές. Εἶναι τόσοι κόσμοι ἐκεῖ ἀπάνω! Δὲν πειράζει νὰ σπάσω ἓνα δυὸ τιποτένιους. Κανένας κιόλας δὲν τὸ βλέπει. Τὰ κομματάκια ὁμως τὰ βάζω στὴν τζέπη μου μάνι μάνι καὶ τὰ φυλάγω. Θὰ σοῦ χαρίσω ἓνα.»

Καὶ λέγοντας τέτοια λόγια, ὁ καντηλανάφτης τοῦρανοῦ δίνει στὸν Καίσαρα ἓνα κομματάκι κρουσταλλένιο, ποὺ ἔβγαζε ἀσυνήθιστο, ἀταίριαστο, ἀνείδωτο φῶς. Κι ὁ καλὸς ὁ γέρος ἔγνεψε φιλικὰ τοῦ παιδιοῦ κι ἀπομακρύθηκε μὲ ἀρμονικὸ, ρυθμικὸ βήμα κι ἀλαφρῶ.

Ἐμνησκει σαστισμένο τὸ παιδί στὴ θέση ὅπου τάφησε ὁ καντηλανάφτης τοῦρανοῦ. Τώρα ὁμως ἀπέραντη, οὐράνια χαρὰ τοῦ ἀπογέμιζε τὴν καρδιά του. Εἶχε βάλει στὸν

κόρφο του τὸ κομματάκι τὸ πολύτιμο· μάνιζε πάντα ὁ ἀνεμος ὄξω καὶ φυσοῦσε μέσα στὰ τρυπημένα, στὰ κουρελλιασμένα του τὰ ρούχα· τὸ σπίτι πάντα σφαλοισχτό· μάρη πάντα ἢ νύχτα ὀλόγυρά του. Μὰ τοῦ φαινότανε πὼς μονομιᾶς μεγάλωνε μεγάλωνε τὸ μυαλό του, πὼς μέσα τρέχανε, πηδούσανε ιδέες σὰν τὰ κοττόπουλα στὴν ἀδλίτσα. Καὶ κατάλαβε. Κατάλαβε κ' ἔννοιωσε ἀμέσως πὼς εἶτανε πιά ἐφτυχισμένος. Κατάλαβε τόντις πὼς εἶναι ἡ ζωὴ μακρινή, πὼς ὁ κόσμος καλὸς εἶναι ὅσο καὶ κακός, πὼς οἱ καημοὶ του θάχουνε κ' ἓνα τέλος. Κατάλαβε ἀκόμη πιὸ πολὺ πὼς σὰν ἥλιος καινούργιος, στὰ σωθικά του ἀνάτελνε ψυχὴ ποὺ δὲν τὴ γνόριζε ὡς τὰ τότες, πὼς ἀπὸ δῶ κι ὀμπρὸς θὰ πιάση ὄλα ὄλα νὰ τὰγαπᾶ, ὄλα θὰ θέλῃ νὰ τὰ φιλήσῃ, ἀπὸ τὸ λούλουδο τοῦ κάμπου ἴσια μὲ τὰ θάματα τοῦρανοῦ. Εἶχε πιά στὰ στήθια του τὸν ἐσώψυχο τὸν ἥλιο, τὸ μεγαλύτερο τὰγαθὸ ποὺ μπορεῖ ὁ ἄθρωπος νὰ πάρῃ ἀπὸ τὸ μυστικὸ χέρι τῆς Μοίρας.

Καὶ τόντις ὁ μικρὸς ὁ Καίσαρας ἔγινε κατόπι μεγάλος ποιητής.

Κεριακή, ἔξη-δεφτέρα, ἑπτὰ τοῦ Σποριᾶ, 1910.

ΑΠΟ ΤΑ «ΡΟΔΑ ΚΑΙ ΜΗΛΑ»

ΤΟ ΛΕΦΚΩΜΑ ΚΙ Ο ΠΟΙΗΤΗΣ¹

(Γιὰ τὸ λέφκωμα τῆς κ. Δ. Α. Κῦρο).

Τὸ λέφκωμα.— Κάτι, φίλε μου, συλλογισμένος;

Ὁ ποιητής.— Σὲ βλέπω καὶ τρομάζω.

Τὸ λέφκ.— Δὲ λὲς καλῆτερα πὼς βαριέσαι;

Ὁ ποιητ.— Γιατὶ τάχα νὰ βαρεθῶ;

Τὸ λέφκ.— Γιατὶ νὰ ποὺ τὴν ἔπαθες καὶ σὺ σὰν τοὺς ἄλλους. Γραψίματα σοῦ γυρέδουνε.

Ὁ ποιητ.— Ἄφησε τοὺς ἄλλους νὰ παραπονιοῦνται Παράπονο ἐγὼ δὲν ἔχω.

Τὸ λέφκ.— Ἐλα δά! Σὰ νὰ μὴν τὸ ξέρω πὼς εἶμαι ἀδιάκριτο.

Ὁ ποιητ.— Ἀδιακρισία δὲν εἶναι. Εἶναι τιμὴ μου — καὶ καμάρι μου.

Τὸ λέφκ.— Τὰ κοπλιμένα! Φραντζεζιές!

Ὁ ποιητ.— Διόλου. Ἐσὺ ποὺ ξέρεις τόσα, ἓνα βλέπω καὶ δὲν τὸ ξέρεις.

Τὸ λέφκ.— Μὴ ρωτᾶς! Ἄκουσα — πρὶν ἀπὸ τίς δικές σου δηλαδὴ — τόσες κουταμάρες ποὺ προσπαθῶ νὰ ξεχάσω καὶ μερικές.

Ὁ ποιητ.— Ξέχνα τις ὄλες· μόνο μὴν ξεχάσης τὰ χέρια ποὺ σὲ βαστοῦνε.

Τὸ λέφκ.— Τὴν κερά μου τώρα θὰ μοῦ μάθης;

Ὁ ποιητ.— Λοιπὸν ἔχε το γιὰ κάφκημά σου ποὺ χέρια γυναικῆσια σὲ βαστοῦνε.

Τὸ λέφκ.— Ὅριστε τώρα! Εἶδες ἀδέρφι μου ποτέ σου ποὺ νὰ μὴ βρῖσκεται σὲ γυναικῆσια χέρια;

Ὁ ποιητ.— Ἀφτὰ ποὺ σοῦ λέω! Ἡ γυ-

ναίκα ὅμως εἶναι σὰν τὸν Ποιητή, ἴσως καὶ παραπάνω. Ἡ γυναίκα μᾶς χάρισε τὴν ἀγάπη. Μὰ ἡ γυναίκα εἶναι καὶ μάγνα. Ἡ γυναίκα δημιουργᾶ. Ἡ γυναίκα εἶναι ἡ ἀνθρωπότητα ὅλη. Ἡ γυναίκα εἶναι καὶ ἡ ἀληθινὴ ψυχὴ τῆς Ῥωμισούνης.

Τὸ λέφκ.— Μίλα Ῥωμαίικα, νὰ σὲ νοιώσω.

Ἄ ποιητ.— Ναί! Ῥωμαίικα θέλω νὰ μιλήσω — καὶ γιὰ τοῦτο δὲ μοῦ φτάνεις!

Τὸ λέφκ.— Τί; Γυρέβεις κι ἄλλο λέφκωμα;

Ἄ ποιητ.— Θέλω τὸ λέφκωμα τῆς καρδιάς! Στὴν καρδιά μέσα κατάβαθα θέλω νὰ χαράξω τὰ λόγια ποὺ θὰ σοῦ πῶ.

Τὸ λέφκ.— Τώρα σὲ βλέπω ἐγὼ καὶ τρομάζω!

Ἄ ποιητ.— Μὴν τρομάζης κ' εἶναι λόγια γλυκά, λόγια τῆς καρδιάς ποὺ πρέπει στὴν καρδιά νὰ γραφοῦνε.

Τὸ λέφκ.— Σώπα καλέ, καὶ θὰ μᾶς ἀκούσουνε.

Ἄ ποιητ.— Νὰ μ' ἀκούσουνε ἔλοι καὶ πρώτη ἀπ' ὄλους ἡ γυναίκα. Πές της νὰ γαπήσῃ τὴ γλῶσσα τῆς ἀγάπης. Πές της νὰ γαπήσῃ τὴ γλῶσσα τοῦ παιδιοῦ της. Πές της νὰ κάμῃ τὴ γλῶσσα μας παιδί της. Ἄ-

γάπη καὶ παιδιὰ, Ἔθνος τί ἄλλο θὰ πῆ;

Τὸ λέφκ.— Κατάλαβα! Ῥεκλάμα γιὰ τὴ Δημοτικὴ!

Ἄ ποιητ.— Ῥεκλάμα γιὰ τὴν Ἑλλάδα!

Τὸ λέφκ.— Ὅσο θέλεις, μὰ ὄχι Ῥεκλάμα γιὰ μένα. Θὰ μὲ κάμουνε κομμάτια! Θὰ μὲ πάρουνε γιὰ Βαγγέλιο μεταφρασμένο — καὶ θὰ μὲ κάψουνε.

Ἄ ποιητ.— Μὴ φοβᾶσαι! Γερά εἶναι τὰ χέρια τὰ γυναικῆσια καὶ τὰ φύλλα σου τὰ χαριτωμένα, ὅταν τέτοια χέρια σὲ κρατοῦνε, μποροῦνε ἡσυχὰ νὰ τραγουδᾶνε στὴ μητρικὴ μας τὴ λαλιά!

Παρίσι, 19 τοῦ Φλεβάρη, 1903².

1. Δημοσιεφτήκε στὸ Νουμά, ποὺ τότες ἀρχίζε νὰ βγαίνει, ἀρ. 15, 20 τοῦ Φλεβάρη, 1903, σ. 1, στ. 2-3.— Κ. Πρόλογο, 16.

2. Ὑστερὶς ἀπὸ τὸ Λέφκωμα κι ὁ Ποιητῆς, ἐρχότανε μὲ τὴ χρονολογικὴ του τῆ σειρά, ἐνταγράμμα μου πρὸς τὰ Παναθηναία, 31 τοῦ Μάρτη, 1903, τ. 6, σ. 355, στ. 2. Βρέθηκε ὅμως ἀνάγκη νὰ τὸ βάλω στὴν Ἀπολογία (Ῥ. κ. Μ., Γ', 339-340) καὶ δὲν τὸ ξανατυπῶνω. Εἶπα κάτι γιὰ τὸ γράμμα καὶ τὴ δημοσιεφή του στὰ Παναθηναία, πιδὲ ἀπάνω, στὸν Πρόλογο, σ. 17.

Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ἄ συγγραφεὺς τῆς καθαρέδουσας εἶναι λέξη ποὺ δὲν κάνει. Μήτε ζήτημα. Συγγραφεὺς, δηλαδὴ συγγραφέφς. Οὔτε ἀρχαῖο, οὔτε νέο. Οἱ ἀρχαῖοι ν καὶ γ παραπλαγινὰ δὲν ξέρανε τὸ γ εἶχε τότες ἄλλη προφορά, τὴν προφορά ποὺ ἔχει σήμερα τὸ κ μὲ τὸ προηγούμενο ν, σὰ λέμε τὸν κόπο, λ.χ., ὄπου ἴσια ἴσια καὶ σήμερα ταιριάζει μὲ τὸ ν, ἐνῶ τὸ ν μὲ κατοπινὸ γ δὲν τὸ προφέρνουμε. Πιδὲ ἀσυνήθιστο ἀκόμη καὶ τὸ φσ (κ. Ῥόδα καὶ Μῆλα, Β', σ. 7) στὴν ἀρχαία, βαρβαρισμὸς βαρβαρισμὸς καὶ στὴ νεοελληνικὴ. Τὰ παντοῦμε, εἴτε στὴν ἀρχαία εἴτε στὴ νέα, μόνο σὲ κάτι ντοπιολαλιές, γιὰ ἰδιαιτέρους λόγους. Ἄδύνατο νὰ δώσουμε ὡς τόσο στὸ συγγραφέα ὄνομα ποὺ νὰ εἶναι βάρβαρο, ποὺ νὰ μὴν εἶναι καὶ κοινὸ ἢ πανελληνιο στὴν προφορά.

Πῶς νὰ κάμουμε; Νὰ τὸ ποῦμε γέττα σκέττα ὁ συγγραφέας; Γιατί ὄχι; Ποῦ ἔχει

ἔα καὶ ποὺ τὸ ἔα δὲ γίνεται γά, καθὼς στὸ βασιλιά, τὸ φονιά, τὸ χαλκιά καὶ τὸ γραφιά τὸν ἴδιο, ἐμένα διόλου δὲ μὲ πειράζει. Τὰ εἶπαμε δὰ καὶ στοὺς Ἀπόλυτους κανόνες (κ. Ῥόδα καὶ Μῆλα, Δ', 276 κι ἀκ. κοίτ. καὶ Ῥω. Θε., Α', σ. 65). Ἐμεῖς δὲν τὰ ὑπερκαυονίζουμε τὰ πράματα. Λέμε παρῆα θὰ ποῦμε καὶ συγγραφέας. Νὰ παρατηρήσουμε μάλιστα πῶς κι ὁ γραμματισμένος συχνά, πολὺ συχνά, δίχως ν θὰ σοῦ πῆ καὶ τὴν ὀνομαστικὴ συγγραφεὺς καὶ τὴν αἰτιατικὴ συγγραφέα (Ῥ. κ. Μ., Β', 19). Τὰ κλίνομε ἰσοσύλλαβα. Κανένας δὲ σκουντάφτει.

Ἄραϊα — νὰ σου κι ἄλλο ἔα — ὠραϊα γιὰ τὸν ἐνικό. Στὸν πληθυντικὸ πῶς θὰ μοῦ τὸ βολέφης; Ἐδῶ, φίλε μου, τὰ μπερδέδουμε. Δυσκολία, καὶ περιττὸ γὰ τὸ κρύφτουμε. Βλέπω καὶ δοκιμάζουμε κάμποσους τύπους, συγγραφῆοι, συγγραφέηδες, ἴσως καὶ ἄλλους. Περιφῆμοι δὲ μοῦ φαίνονται. Ἡ

ὀνομαστικὴ συγγραφῆς, ἔτσι κ' ἔτσι. Μὰ ἡ αἰτιατικὴ πῶς θὰ γίνῃ; συγγραφῆς; Καλὰ δὲν ἔρχεται. Μὲ τοὺς συγγραφῆδες τουλάχιστο δὲν ἔχουμε παράξενες αἰτιατικές. Ὡστόσο κάτι θαρρῶ πῶς τις λείπει καὶ τις δυό, δὲ στηρίζονται ἀπάνω στὴ γλῶσσα τῆς ζωντανῆς. Μιὰ φορά κ' ἕναν καιρὸ εἶτανε κ' ἕνας πληθυντικὸς βασιλέοι, μάλιστα βασιλιοί, μὲ τὸν παράλληλο ἐνικὸ βασιλιός (κ. Essais de gramm. histor. néo-gr., II, 1889, 55). Μπορεῖ καὶ σήμερα νὰ λέγονται πουθενά. Ὁχι δμως στὴν κοινὴ γλῶσσα. Πληθυντικὸ φονέοι, χαλκέοι, γραφέοι δὲν ξέρουμε, μήτε βασιλέοι, ἀν καὶ τυχαίνει νὰ γράψουμε βασιλέας, μ' ὄλο τὸ κέφι. Βασιλέηδες, φονέηδες, χαλκέηδες δὲν ἀντάμωσα. Δὲ θυμοῦμαι ἀν ἔγραψε ποτέ κανένας ἀπὸ μᾶς καμιὰ ὀνομαστικὴ συγγραφῆδες. Ἀχαμνὸ ἴσως μοιάζει, μὰ δὲν εἶναι, γιατί πρωτότυπο ἔχει τοὺς συγγενῆδες. Καμιὰ δμως ἀπ' ἀφτῆς τις πληθυντικές δὲ σφεύρνει πάρα πολὺ μακριὰ στέκονται ἀπὸ τὸν ἐνικὸ.

Ἐγνοίωσε ὁ Πάλλης. Ὁ Πάλλης ὀρθὰ κοφτὰ τὸ θέλει γραφιάς. Μὰ δὲν ἔχει καλὸ νόημα, τοῦ λές. Ἀφησε, σοῦ ἀποκρίνεται, ἀδερφέ. Ἀμα βγάλουμε καλοὺς γραφιάδες, θὰ βγάλῃ καλὸ νόημα κ' ἡ λέξη. Ἐχει δίκιο καὶ πολὺ δίκιο. Βέβαια, πῶς δ τι νόημα κι ἀν τοῦ δώσουμε, ἀδιάφορο τῶνομα, ἢ ἀξία τοῦ γραφιά θὰ τὸ καθιερώσῃ. Ναί, ὅσο ἀγαπᾶς. Τὸ γραφιά δμως ἐγὼ δὲν τὸν κατηγορῶ, γιατί ἔχει κακὸ νόημα, τὸν κατηγορῶ γιατί ἔχει ἄλλο. Κοίταξε τὸ Λεξικὸ τοῦ Βλάχου, πού εἶναι καλὸ λεξικὸ: «γραφιάς [γρ. γραφιάς] (ὁ) [περιφρον.] scribe gratte-papier». Κρίμα νὰ χαθῇ τὸ νόημα: γραφιάδες θάχουμε, ἀκόμη καὶ σὰν κάμουμε... γραφιάδες καλοῦς. Μὴν παραβλέπουμε κιόλας πῶς ὅπως κι ἀν εἶναι, τάφτι μας συνήθισε στὸ συν ἢ τὸ συ μὲ τὸ γράφω, κι ἀμα ἐγνοοῦμε κανένα πού γράφει βιβλία, γυρέβουμε νὰκούσουμε καὶ τὸ συν ἢ συ στὴν

ἀρχή. Ἐχουμε τὸ σύγραμμα, τὴ συγραφή, τὸ συγράφω. Πῶς θάχουμε ἀντίστοιχο τὸ γραφιά;

Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς προτείνω συβιβασμό. Καὶ τὸ συν καὶ τὸ γραφιά νὰ κρατήσουμε, κ' ἔτσι νὰ γίνῃ συγραφιάς. Πρώτιστα μερικὸς φίλους μου νὰ μάθω, ποιὸς ἀπὸ τοὺς δυὸ τύπους τοῦ πληθυντικοῦ τοὺς φαίνεται πιὸ ῥωμαϊκός, ποιὸς τοὺς ἀρέσει καλλίτερα, συγγραφῆς, συγγραφῆδες, ἢ συγραφιάδες. Ἀδίσταχτα μοῦ εἶπανε, ὁ τελεφταῖος. Ἐτσι καὶ γὼ νομίζω. Μπορεῖ, μάλιστα πρώτη φορά, νὰ διστάξουνε ἄξαφνα καὶ δικοί μας. Τῆ δέφτερη, θὰ τὸ παραδεχτοῦνε πιὸ ἐφκολα. Τῆ δέκατη θὰ τοὺς φανῇ μιὰ γλύκα. Νὰ μὴ διστάξουνε καὶ πολὺ τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ μόνο ζήτημα εἶναι νὰ μὴ διστάξῃ τὸ ἔθνος, δηλαδὴ νὰ βγοῦνε συγραφιάδες πού ὡς κι ὁ πιὸ ἀγράμματος νὰ μπορῇ νὰ κλίνῃ τῶνομά τους, γιὰ νὰ τὸ ξαναλέῃ καὶ νὰ καμαρώνῃ.

Ἀκόμη δυὸ λογάκια. Ἐγνοεῖται πῶς ὁ τύπος ἢ πιὸ σωστὰ πῶς ἡ λέξη ἀφτή, συγραφιάς, εἶναι δασκαλισμός, ἀφοῦ φτειάνεται ἡσυχά σ' ἕνα γραφεῖο, στὸ φροντιστήριο, πού νὰ πῆς, ἀπὸ ἀθρώπους καλλιεργημένους, ἀνάλογα ἐγνοεῖται πρὸς τὴ ζωντανὴ τὴ γλῶσσα. Γιατί δασκαλισμός σημαίνει ἀφτό. Ἡ καθαρῆδουσα μᾶς στρέβλωσε καὶ τὴν ἐγνοία τοῦ δρου. Ἀς ὑποθέσουμε πάλι ἐμεῖς πῶς ἡ καθαρῆδουσα δὲν ὑπάρχει. Δασκαλισμοὺς θὰ βροῦμε καὶ στὴ δημοτικὴ, καθὼς σὲ κάθε ἄλλη γλῶσσα, φτάνει νὰ εἶναι δημοτικὴ καὶ τέτοιες εἶναι ὅλες οἱ γλῶσσες τῆς Ἐβρώπης. Μὰ οἱ δασκαλισμοὶ πού λέμε εἶναι κανονικοὶ δασκαλισμοί. Γιὰ τοῦτο ἀμέσως τοὺς ἀρπάξει τὸ στόμα τοῦ λαοῦ. Γιὰ τοῦτο ἔχουμε καὶ τὸ δικαίωμα, ἔχουμε μάλιστα τὸ χρέος, σὰν τοὺς μορφώνουμε, νὰ τοὺς δίνουμε συνάμα καὶ ζωή.

του, νομίζανε ὅλοι πῶς ἀμα βλέπουμε ἰ σὲ μιὰ λέξη, ἀντὶς ἀρχαῖο ε, πρέπει νὰ γραφῇ μὲ η, καθὼς τὰρχαῖα εθέλω, ἢ θέλησα κτλ. Σήμερα, ἐγνοεῖται, ὅταν τὸ ε γίνεται ἰ, δὲ γίνεται η, ἀφοῦ ἔχουνε καὶ τὰ δυὸ τὴν ἴδια προφορά. Ἐτσι κι ὁ γραφιάς ἢ δὲ θέλει θέλει τουλάχιστο ἰ-, ἐπειδὴ μήτε φωνήεντο καθαφτό πιά δὲν ἀκούγεται, παρὰ τὸ λεγόμενον οὐρανικὸ ἠχικὸ ἡμίφωνο (ἢ σύφωνο) ἰ, πού ὡς τόσο περιττὸ νὰ τὸ σημειώνουμε στὴ γραφῆ, μιὰ κι ὁ καθένας ἰ θὰ τὸ προφέρῃ. Κ' ἔτσι τὰ γράφουμε ὅλα μὲ ἰ.

1. Εἶναι τόσο καλὸ μάλιστα, πού φάχνοντας κάποτες μιὰ λέξη, ἔτυχε νὰ τὴν ἀντιγράψω μὲ τὴν ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ, λ.χ. τὴ λέξη σ τ ρ η φ ο γ υ ρ ῖ ζ ω, πού στὴ Ζωὴ κι ἀγάπη τὴν ἔβαλα πάντα ἔτσι μὲ η. Τώρα τὸ παρατήρησα καὶ παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ διορθώσῃ τὸ λάθος, γιατί λάθος εἶναι σωστό. Μὰ στὴν ἐποχὴ ὅπου ὁ κ. Βλάχος ἐτοίμαζε τὸ Λεξικὸ

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

Εἶμαι κάτω στὴν Μπρετάννια καὶ περπατῶ στὸ περιβόλι. Περεχυμένες οἱ ἀχτίδες οἱ μαγεφτικές στὶς κορφοῦλες γῦρο γῦρο· σὰ δράκοι γιγαντένιοι κι ἀγαθοί, παχόκορμα ἤσυχια δέντρα εἰρηνικά μὲ περικυκλώνουνε ἀπὸ παντοῦθε· παίζει ἀνάμεσα στὶς φυλλωσιές τους τὶς γλυκοσάλεφτες τὸ φῶς· ἀπὸ τὶς φυλλωσιές τους μέσα ξανοίγω τὴ θάλασσα τὴν ἀργυροχρυσωμένη.

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

* * *

Μαζὶ μὲ τὶς ἀχτίδες τοῦ ἤσουχια περεχύνει στὸν κόσμον τὸ φεγγάρι· περεχύνει ἀγάπη καὶ στὴν ἀγάπη περεχύνει τὴν εἰρήνη. Ἀποτυλίγει μὲ τὶς ἀχτίδες τοῦ τὴ λύπη, τὰ βάσανά σου τὰ γαληνέβει, σοῦ μαθαίνει τὴ γλύκα τοῦ καημοῦ, νανουρίζει τὴν καρδιά τὴν ἀπελπισμένη. Μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, λάμπουνε πιὸ ἡμερα καὶ τὰ δάκρια, μοιάζουνε κι ἀφτὰ σὰ σταλαματιές τῆς νυχτερινῆς δροσιάς.

Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ ἔχουνε μάκρος. Φαίνονται τόσο καὶ τόσο μακρινές, τόσο μακροῦφαντες, ποὺ ἀπὸ κεῖ ποὺ τὶς βλέπεις, λές καὶ ξαπλώνουνται πέρα πέρα σ' ἄλλη ἀπάνω τὴν οἰκουμένη, λές καὶ μέρος ἀφώτιστο πουθενά, μέρος ἀχάϊδεφτο δὲν ἀφίνουνε. Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ, στὸ φῶς τους τὸ μυστικό, συναδερφώνουνε τὴ θάλασσα μὲ τὴ γῆ, τὴ γῆ μὲ τὸν οὐρανό, τὰ περασμένα μὲ τὰ τωρινά, τὰ μελλούμενα μὲ τὰ περασμένα μαζὶ.

* * *

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

Οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ πάνε καὶ χαϊδέβουνε τὶς κορφοῦλες ὅπου κοίτουνται οἱ πεθαμμένοι. Σηκώνουνται ἀχ! ἀπὸ τὸ μνημα τους ἀπαλὰ οἱ θεόλεφκες οἱ μορφές, οἱ πεθαμμένες μου μὲ χαιρετοῦνε. Σιμώνουνε οἱ πεθαμμένες οἱ νιές καὶ ἡ καρδιά μου λιγώνει. Μὲ τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ πλάγι πλάγι ἔρχονται οἱ νιές εἰρηνικά· ἡ ψυχὴ μου τάκούει τὰ θεόγλυκα, τὰ γλυκοσάλεφτα λόγια τῆς ἀγάπης.

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

Μοῦ φαίνεται πῶς γονατίζω. Πῆτε μου, πῆτε! Ὁ καημὸς μὲ παραδέρνει. Δὲν μπορῶ. Ἄγρια ἢ φουρτούνα στὰ στήθια μου μανίζει. Πῆτε μου, πῆτε! Πῆτε μου σὲ τί σὰς ἔφταιξα νὰ πεθάνω. Τί σοῦ ἔφταιξα ἐσένα ποὺ τόσο θεόγλυκα μὲ θωρᾶς; Φταίει ὁ ἄθρωπος, γιατί δὲν ξέρει. Ἐλάτε νὰ σὰς διῶ, πιὸ κοντά. Ἐλα ἐσὺ, ἔλα. Τί κουνεῖτε τὸ χέρι; Τί τὸ κουνεῖς; Τί ἀπίστεφτη δροσιὰ στὰ μάτια μου ἀπάνω, τί γαλήνη στὴν ψυχὴ μου μέσα στάζει ἀπὸ τὰ δαχτύλια τῶ χεριῶνε σας! Τοῦ χεριοῦ σου! Τί καλοσύνη καὶ τί ἀγάπη!

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

* * *

Ἐχουνε μάκρος, μάκρος ἀπέραντο οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ. Μοῦ φαίνεται τώρα πῶς εἶμαι στὴν Ἑλλάδα, πῶς εἶμαι σ' ἄλλη τὴν Ἑλλάδα, σ' ἄλλη τὴ στεριά καὶ σ' ἄλλα τὰ νησιά. Μοῦ φαίνεται πῶς τὸ ἴδιο φῶς, τὴν ἴδια στιγμή, μοῦ φωτίζει ἄλλη τὴν Ἑλλάδα. Λάμπουνε τὰ βουνά· λάμπουνε οἱ λέφκες· λάμπει ὁ οὐρανός· ἡ δημιουργία λάμπει ἀπὸ ἄκρη σὲ ἄκρη, καὶ μιὰ μυρωδιὰ ναρκωτική, μιὰ θεότρελη μυρωδιὰ σκορπίζεται ὀλοῦθε, ποὺ τὴ χύνουνε τὰ πέφκα.

Μιὰ κόρη ὀλόλεφκη κάθεται κάτω στὶς λέφκες καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πέφκα. Τὰ μάτια της θωροῦνε τὰ βουνά. Λάμπουνε τὰ μάτια της πιὸ πολὺ ἀπὸ τὶς ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ, πιὸ πολὺ ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ἀπὸ τὰ μάτια της, ὀλόλεφκη, ἀγνή, ἀπέραντη, χύνεται ἡ ἀγάπη στὴν καρδιά μου, κι ἀπὸ τὴν καρδιά μου, γιγαντωμένη, τρισμάκαρη, πλημμύρα, χύνεται χύνεται, πάει σ' ἄλλη τὴ στεριά, σ' ἄλλα τὰ νησιά, ἡ ἀγάπη.

* * *

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγγάρι τὰγαπῶ.

Ἡ ἀγάπη μοῦ ξεσκέπασε τὸν κόσμον. Διάστημα πιὰ μπροστά μου δὲν ὑπάρχει. Μάκρος, ἔχουνε μάκρος ἀπέραντο οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ. Σδῆνουνται οἱ καιροί. Βλέ-

πω τὴν ἀρχαία τὴν Ἑλλάδα, τὸν Παρθενώ-
να βλέπω στὴν πρώτη του ἀχάλαστη ὁμορ-
φιά. Βλέπω τοὺς Μεγάλους καὶ βλέπω, μὲ
τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, τὴν ἀθάνατη χώρα
ἔπου μιὰ μέρα ὁ ἥλιος ἀνάτειλε καὶ φώτι-
σε τὴν οἰκουμένην.

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγ-
γάρι τάγαπῶ.

Μὲ τίς ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ λούζεται
ἡ ἀθάνατη χώρα ποὺ ἀγάπησε τὸν ἥλιο.
Λούζεται, καὶ τὰ καινούρια τῆς τὸ
φῶς τῆς δίνει μιὰ καινούρια μορφή. Τὸ
φεγγάρι μὲ τὴ λύπη του τὴ λούζει, τὴ λού-
ζει μὲ τῶν πεθαμμένων τὸ λογισμό, τὴ
λούζει μὲ τὸν πόνο. Κ' ἡ ἀγάπη ποὺ χύνει
στὸν κόσμον τὸ φεγγάρι, πιδ' μυστικά μὲ
τοὺς πατέρες μᾶς συνεδένει· συνεδένει ὄληνε
τὴν Ἑλλάδα ἢ Ἀγάπη.

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγ-

γάρι τάγαπῶ.

* * *

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγ-
γάρι τάγαπῶ.

Εἶμαι κάτω στὴν Μπρετάννια καὶ περ-
πατῶ στὸ περιβόλι. Μοῦ ἔμαθε τὸ φεγγάρι
τὴ γλύκα τοῦ καημοῦ. Μακροῦφαντες εἶναι
οἱ ἀχτίδες τοῦ φεγγαριοῦ. Συναδερφώνουνε
τὴ γῆς μὲ τὸν οὐρανό, τὰ τωρινὰ μὲ τὰ πε-
ρασμένα. Σιμώνουνε οἱ πεθαμμένες καὶ γλύ-
κα στάζει στὴν ψυχὴ μου. Ἔρχεται ἡ γλυ-
κειά μου ἡ πονοδαρμένη μ' ἓνα χαμόγελο
στὸ χεῖλι τῆς τὸ ἀπαλό. Βγαίνει μιὰ κόρη
ὀλόλεφκη ἀπὸ τὰ πέφκα καὶ λαχταρεμένα
μὲ χαιρετᾷ. Περεχύνεται ἡ ἀγάπη τῆς καὶ
σμίγουνε οἱ τόποι καὶ οἱ καιροί.

Ἀπόψε φέγγει τὸ φεγγάρι, καὶ τὸ φεγ-
γάρι τάγαπῶ.

Πέμπτη, εἴκοσι ἑπτὰ τοῦ Σταβροῦ, 1906.

ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΦΡΑΓΚΑ ΧΡΥΣΑ

Μὲ τὸ σημερινὸ ταχυδρομεῖο — σάββατο,
τριάντα τοῦ Σποριά, 1907 — μαθαίνω δυὸ
πολὺ σημαντικὰ πράματα, ποὺ καθὼς θὰ
διῆτε, μοιάζουνε καὶ δὲ μοιάζουνε τὸ ἓνα
μὲ τᾶλλο.

Ἀπὸ κάποιον γράμμα ἑνὸς φίλου μου δη-
μοδασκάλου μαθαίνω πὼς λίγο ἔλειψε νὰ
τὸν πάψουτε, γιατί ὁ φίλος ἀφτὸς εἶναι δη-
μοτικιστής. Χρειάστηκε μεγάλη ἐνέργεια,
χρειάστηκε προστασία σπουδαία, γιὰ νὰ χῆ
ὁ ἄθρωπος τὸ δικαίωμα νὰ κρατήσῃ τὴ θέ-
ση του, τὴ γνώμη του καὶ τὸ ψωμί του.

Ἀπὸ μιὰ φημερίδα πάλι, μαθαίνω πὼς
ἓνας κ. Κ. Σεβαστόπουλος ἄφησε στὸ Ἑλ-
ληνικὸ Πανεπιστήμιον τριάντα χιλιάδες φράγ-
κα χρυσὰ καὶ πὼς ὁ τόκος τοῦ ποσοῦ θὰ
χρησιμέψῃ γιὰ βραβεῖο διαγωνισμοῦ. Ὁ
διαγωνισμὸς ἔχει μάλιστα ἕρους ἰδιαίτε-
ρους·

«Τὸ διαγώνισμα τοῦτο — λέει φαίνεται
ἢ διαθήκη — σκοπὸν ἔχει τὴν μόρφωσιν
τῆς σημερινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τὴν
κατὰ τὸ ἐφικτὸν προσέγγισιν πρὸς τὸ πάν-
τοτε θαυμαζόμενον ὕφος τῶν ἀρχαίων λαμ-
πρῶν συγγραφέων μας διὰ τὸ σύντομον καὶ
εὐκρινές, διὰ τῆς χρήσεως ἀπαρεμφάτων,
εὐκτικῆς ἐγκλήσεως [ὑποθέτω πὼς θὰ εἶναι
δηλ. ἐγκλίσεως, μὲ ε, μὰ δὲν ξέρω ποιοιοῦ

εἶναι τὸ η, τῆς φημερίδας ποὺ τὸ δημοσίε-
ψε ἢ τοῦ κ. Κ. Σεβαστόπουλου τοῦ ἴδιου]
καὶ τοῦ μέλλοντος χρόνου».

Ἀπὸ τοὺς ἕρους ἀφτούς, βλέπουμε κάμ-
ποσα ποὺ ἴσως καλὸ εἶναι μὲ τὴ σειρά τους
νὰ τὰ ραδιόσσουμε, γιὰ νὰ τὰ χαροῦμε ὅπως
τοὺς ἀξίζει.

Πρῶτα πρῶτα βλέπουμε πὼς ὁ κ. Κ. Σε-
βαστόπουλος εἶτανε πολὺ ἀγαθὸς ἄθρωπος.
Φρόντισε, προτοῦ πεθάνῃ, καὶ γιὰ τὸ γλωσ-
σικὸ ζήτημα. Τιμὴ μας. Γιὰ τὸ ζήτημα εἶ-
χε μάλιστα δικῆς του ἰδέες — χωρὶς νὰ συλ-
λογίστηκε ποτέ του, ἐννοεῖται, κανέναν νὰ
τὸν πάψῃ. Πάφτηκε ὁ ἄθρωπος μοναχὸς
του.

Καὶ λοιπὸν τίς ἰδέες του ἀφτές, ἀχαμνὸ
δὲν εἶναι νὰ τίς ξετάσουμε, γιατί κι ἀπὸ
κεῖ θὰ βγῆ ὄφελος γιὰ μᾶς — καὶ κάμποση
διδασχὴ.

Ὁ διαγωνισμὸς τοῦ κ. Κ. Σεβαστόπουλου
ἔχει, λέει, σκοπὸ «τὴν μόρφωσιν τῆς σημε-
ρινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης».

Ἀπὸ τὰ λόγια του κατάλαβα καὶ γὼ πὼς
ἢ σημερινὴ ἑλληνικὴ γλώσσα, μορφωμένη
δὲν εἶναι — καὶ πὼς νὰ μὴ συμφωνήσω, ἀ-
φοῦ τὸ ἴδιο φωνάζω τόσα καὶ τόσα χρόνια :

Διλαδὴ. Ἐγὼ τὰ λέω γιὰ τὴν καθαρῆ-
βουσα. Καὶ πιστέω πὼς μὲ τίς λέξεις «ση-

μερινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης», τὴν καθαρῆ-
βουσα θὰ ἐννοοῦσε καὶ ὁ κ. Κ. Σεβαστόπου-
λος. Ἡσυχάσα τῶρα πού ὁ καινούριος ὁ δια-
γωνισμὸς θὰ μᾶς τῆ μορφώση πιὰ στὸ τέ-
λος τῶν τελῶνε, νὰ διοῦνε κ' οἱ καθαρεβου-
σιάνοι ἄσπρη μέρα.

Μὰ δὲν ξέρω γιατί μὲ βασανίζει τέτοιος
ἄσπρος «σημερινῆς ἑλληνικῆς γλώσσης». Ἄν
εἶναι σημερινή, ἑλληνικὴ πῶς νὰ εἶναι; Τὸ
λιγώτερο, ἔπρεπε νεοελληνικὴ νὰ μᾶς τῆ
βαπτίσῃ. Καὶ τότες θὰ συμφωνοῦσα πάλε μα-
ζί του, ἐπειδὴ Νεοελληνικὴ ἔχουμε ἀνάγκη
γιὰ τοὺς Νεοέλληνες.

Ὁ διαγωνισμὸς τοῦ κ. Κ. Σεβαστόπου-
λου γυρέβει ὁμῶς κι ἄλλα, γυρέβει «τὴν
κατὰ τὸ ἐφικτὸν προσέγγισιν πρὸς τὸ πάν-
τοτε θαυμαζόμενον ὕφος τῶν ἀρχαίων λαμ-
πρῶν συγγραφέων μας».

Τί νομίζετε τάχα; Ἐγὼ τῶρα καμαρώ-
νω. Καμαρώνω πού ὁ κ. Κ. Σεβαστόπουλος
εἶχε τόσο θαυμασμὸ γιὰ τοὺς ἀρχαίους. Στὸ
θαυμασμὸ, στὴν ἀφοσίωση, στὴν ἀγάπη, στὴ
λατρεία πρὸς τοὺς ἀρχαίους τῆς μεγάλης
χρυσῆς ἐποχῆς, μὲ κάποιον κάφκημα τὸ λέω,
κανένας δὲ θὰ μὲ ξεπερνᾷ. Ἴσως νὰ τοὺς
μελέτησα κιόλας περισσότερο ἀπὸ τὸν κ.
Κ. Σεβαστόπουλο. Ἴσως νὰ στηρίζεται κι ὁ
θαυμασμὸς μου σὲ λόγους σοβαροῦς, πού δὲ
θὰ τοὺς ὑποψιάστηκε ὁ μακαρίτης.

Μπορεῖ μάλιστα, ἐπειδὴ καὶ τοὺς θαμά-
ζω, νὰ μὴ συμφωνῶ μαζί του ἀπάνω στὴν
«προσέγγισιν». Ἐγὼ φοβοῦμαι μήπως ὁ
περίφημος «Σύλλογος πρὸς διάδοσιν» κτλ.,
πού τοῦ ἄφησε καὶ δάφτου δέκα χιλιαδοῦ-
λες φράγκα ὁ κ. Κ. Σεβαστόπουλος, τοῦ
παράσταινε κάποια προσέγγιση στοὺς ἀρ-
χαίους, φοβοῦμαι μήπως τὸ Σύλλογο εἶχε
στὸ νου του καὶ τὸν ἔπαιρνε γιὰ Περικλή.
Τότες φυσικὰ μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ συμφω-
νήσω. Τὸ κάτω κάτω ἐγὼ δὲν ξέρω ἂν καὶ
μεῖς οἱ δημοτικιστάδες, πού κάτι νοιώθουμε
ἀπὸ κλασσικὴ ὁμορφιά — ἴσια ἴσια γιὰτι
δημοτικίζουμε — δὲν ξέρω ἂν καὶ μεῖς πρέ-
πει νὰ τοὺς μιμηθοῦμε τοὺς ἀμίμητους —
δηλαδὴ στὸ ὕφος, ἀφοῦ γιὰ ὕφος μιλαῖ ἐδῶ
ἢ διαθήκη. Σὲ κάτι γενικὰ γνωρίσματα τῆς
τέχνης πού αἰώνια εἶναι καὶ μνήσκουμε, βέ-
βαια, δὲ γίνεται νὰ μὴν τοὺς μιμηθοῦμε, νὰ
μὴν εἶμαστε δοῦλοι τους καὶ σκλάβοι. Ἄφ-
τοὶ μάθανε στὸν κόσμον νὰ γράφῃ. Μὰ νὰ
μὴν ξεχνοῦμε πῶς κάτι ἀπροσέγγιχτα πρά-

ματα καὶ γράμματα, προσέγγιση δὲ σηκώ-
νουμε.

Πολὺ συλλογίστηκα τὸ «σύντομον καὶ εὐ-
κρινές» τῆς διαθήκης. Δίσταξα κάμποση ὥ-
ρα. Κόντεψα νὰ σβήσω ἐκεῖνα πού εἶπα πὶ
ἀπάνω γιὰ τὸ «Σύλλογο πρὸς διάδοσιν» κτλ.
Μπορεῖ τὸ κάτω κάτω νὰ μὴν ἐννοοῦσε ὁ κ.
Κ. Σεβαστόπουλος τὸ Σύλλογο τοῦ κ. Δ.
Βικέλα. Βέβαια πῶς τὸ ἐπίθετο σύντομος
ταιριάζει στὰ βιβλιαράκια τοῦ Συλλόγου.
Ἐλα δὲ πού τὸ «εὐκρινές» δὲν ταιριάζει
καθόλου. Τὸ λοιπὸν ἄς ποῦμε πῶς ὁ κ. Κ.
Σεβαστόπουλος θέλησε μόνο καὶ μόνο νὰ
μᾶς δώσῃ μιὰ φρόνιμη συμβουλὴ· μᾶς συμβου-
λέβει δηλαδὴ νὰ γράφουμε καθαρὰ, παστρι-
κὰ νὰ τὰ λέμε, καὶ πειδὴ ῥωμαίικα στὴ
γλώσσα μας σημαίνει πολλές φορές παστρι-
κὰ, ἐγὼ κατάλαβα πῶς τὸ εὐκρινές εἶναι σὰ
νὰ μᾶς ἔλεγε· «Μίλα ῥωμαίικα, χριστιανέ».

Στὸ ὕφος δὲν περιορίζεται ὁμῶς ἢ
συμβουλὴ τοῦ μακαρίτη. Τὸ στερνὸ του τὸ
θέλημα στάθηκε ὁ ἀπαρέφατος. Ἀπαρέφα-
τοι μάλιστα στὸν πληθυντικὸ, γιὰτι γράφει
«διὰ τῆς χρήσεως τῶν ἀπαρεμφάτων». Ἐμέ-
να, δὲ μοῦ φαίνεται νὰ εἶναι πολλές οἱ
τριάντα χιλιάδες φράγκα πού ἄφησε στοὺς
ἀπαρέφατους. Γιὰ νὰ ξαναζήσῃ ὁ ἀπαρέφα-
τος — μαζί μὲ τὴν «εὐκτική», πού καὶ τὴν
εὐκτικὴν σὰ νὰ τῆ λιμπίζεται — θὰ χρεια-
ζόντανε μιλλιούνια. Μὰ μήτε τοῦτα θαῤῥῶ
δὲ θὰ κατωρθώνανε τάκατόρθωτα.

Τὸ γραμματικὸ τὸ σύστημα τοῦ κ. Κ. Σε-
βαστόπουλου, ἢ ἑλληνικὴ γραμματικὴ, ὅπως
τὴν ἔβλεπε, ἤθελε καὶ μέλλοντα. Πολὺ φυ-
σικὸ. Ἐγὼ πάλε νόμιζα πῶς ἐμεῖς — οἱ
Νεοέλληνες — ἔχουμε δυὸ μέλλοντες — θὰ
γράψω καὶ θὰ γράψω — μὲ νόημα ὁ κα-
θένας διαφορετικὸ, ἐνῶ ἢ ἀρχαία εἶχε μόνο
ἓνα, μ' ἓνα νόημα μόνο· γράψω. Τὸ προ-
τίμησε ὁ μακαρίτης καὶ δὲν ἔχουμε τίποτα
νὰ ποῦμε, ἀφοῦ ἔτσι τοῦ ἄρεσε. Μὰ ἐμένα
τὸ ἐγκλήσεως ἐκεῖνο, πού εἶδαμε στὴν ἀρ-
χή, μοῦ τὰ χαλνᾷ ὄλα. Ἐγκλήσεως. Ἐγ-
κλίσεως. Ποιὸς ἔκαμε τὸ λάθος, ὁ στοιχειο-
θέτης, ἢ ὁ κ. Κ. Σεβαστόπουλος, δὲν μπαί-
νει σὲ λογαριασμὸ. Τὸ σπουδαῖο εἶναι πού
τὸ λάθος μπορεῖ σήμερα νὰ γίνῃ — καὶ πού
γίνεται. Γι' ἀφτὸ τραβῶ τὰ μαλλιά μου.
Πῶς νὰ προσεγγίσουμε, ὅσο δὲν ξεδιακρί-
νοῦμε ἓνα **I** ἀπὸ ἓνα **H**; Ἐδῶ εἶναι ὁ κόμ-
πος. Καὶ μήτε δῶ δὲ φτάνουμε οἱ τριάντα

χιλιάδες φράγκα χρυσά τοῦ κ. Κ. Σεβαστόπουλου. Τίποτα ἐδῶ δὲ φτάνει.

Ἐμᾶς ὁμως, οἱ τριάντα χιλιάδες μεγάλο καλὸ μᾶς κάνουνε. Μᾶς δίνουνε θάρρος πού ἴσια μὲ τώρα ἴσως καὶ νὰ μὴν τὸ εἶχαμε. Γιὰ φανταστήτε, παιδιά. Ἐμεῖς οἱ φτωχοί, ἐμεῖς οἱ τιποτένιοι, ἐμεῖς πού ὄλα τὰ μέσα μᾶς λείπουνε, πού χωρὶς παράδες, χωρὶς ἀπαρέφατο, χωρὶς Σεβαστοπουλαίους, χωρὶς σύλλογο, χωρὶς διάδοση, χωρὶς Βικέλα, μάννα μου! χωρὶς βεντιγκότα, χωρὶς ὑποστήριξη ἐπίσημη καὶ μὲ κάμποσους καταδιωγμούς, στοχαστήτε το, σᾶς παρακαλῶ, τί δύναμη πρέπει νὰ χουμε, γιὰ νὰ προχωροῦ-

με ὀλοένα, γιὰ νὰ πληθαίνουμε κιόλας μέρα τὴ μέρα. Μὰ τί κάθουμαι καὶ λέω; Φαίνεται πὼς θὰ εἶναι τρομαχτικὸ πρᾶμα ἢ δύναμή μας — ἢ δύναμη τῆς ἀλήθειας — ἀφοῦ μᾶς φοβοῦνται, ἀφοῦ μὲ τίς διαθήκες μᾶς πολεμοῦνε. Δοιπὸν ὀμπρός καὶ πάντα ὀμπρός. Νὰ παρηγορηθῆ ὁ φίλος μου ὁ δημοδόσκαλος πού κόντεψε νὰ παφτῆ. Ἄφτὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς ὁ πλούσιος. Ἄφτὸς εἶναι μάλιστα πού κ' οἱ πλούσιοι τονὲ φοβοῦνται. Ἄφτὸς ἀνάγκασε τὸν ἑκατομμυριοῦχο τὸν κ. Κ. Σεβαστόπουλο νὰ φήσῃ στοὺς ἀπαρέφατους τριάντα χιλιάδες φράγκα χρυσά, τοῦ βρόντου.

ΨΥΧΑΡΗΣ

